

RUSZT AWARYJNY – FURTKA DO SPALANIA ŚMIECI W PROGRAMIE CZyste POWIETRZE

Polska ryzykuje utratę miliardów złotych

Organizacje branżowe PORT PC, SPIUG i APPLiA Polska alarmują: w programie Czyste Powietrze nadal dofinansowywane są kotły na biomasę, w których w praktyce możliwa jest instalacja tzw. rusztu awaryjnego – technicznej furtki do spalania odpadów, węgla i paliw najgorszej jakości. Postulat natychmiastowego wycofania takich kotłów z programu znalazł się w apelu organizacji do MKiŚ oraz NFOŚiGW. Stawką jest nie tylko ochrona środowiska, ale i ryzyko utraty finansowania dla Czystego Powietrza.

Od kwietnia 2024 r. wszyscy producenci kotłów grzewczych na biomasę zgłaszanych na listę Zielonych Urządzeń i Materiałów (ZUM) w Czystym Powietrzu składają pod rygorem prawa deklaracje, że w ich urządzeniach nie można zamontować tzw. rusztu awaryjnego. Tym samym zapewniają, że nie ma technicznej możliwości,

aby w kotle zastosować dodatkowy ruszt, przekształcając go w urządzenie wszystkopalne, służące np. do spalania odpadów, węgla i paliw najgorszej jakości. Ma to wykluczać sytuacje, w których kotły objęte dotacjami są wykorzystywane sprzecznie z wymogami programu Czyste Powietrze obowiązującymi od 2018 roku.

Problem w tym, że choć deklaracje producentów są składane, to powszechna praktyka mocno od nich odbiega.

POPYT TYLKO NA KOTŁY Z DODATKOWYM RUSZTEM – W TLE DOTACJE I BRAK NADZORU

Do organizacji branżowych: PORT PC, SPIUG i APPLiA Polska docierają liczne sygnały z hurtowni grzewczych, że obecnie sprzedaż kotłów na biomasę bez możliwości wstawienia rusztu „awaryjnego” niemal ustała – instalatorzy i użytkownicy preferują modele, w których ruszt można dołożyć. To zaskakujące zjawisko, jeśli weźmie się pod uwagę wspomniane deklaracje producentów oraz ogromną liczbę kotłów biomasowych instalowanych w ostatnich miesiącach z dofinansowaniem z Czystego Powietrza. Wniosek jest jeden – zdecydowana większość deklaracji producentów kotłów na biomasę to fikcja.

Niestety, proceder ten wydaje się bezkarny. Dotychczas nie wdrożono żadnego instytucjonalnego systemu kontroli, który by mu zapobiegał – organy kontrolne nie sprawdzają w praktyce, czy deklaracje producentów są zgodne ze stanem faktycznym. Jedynym narzędziem weryfikacji – jak widać mało skutecznym – jest zachęta do zgłaszania przez konsumentów czy instalatorów zastrzeżeń do dofinansowywanych urządzeń poprzez stronę internetową bazy ZUM.

Warto też zauważyć, że sytuacja ta szkodzi ogólnemu wizerunkowi kotłów na biomasę jako urządzeń przyjaznych środowisku.

– *Może to zniweczyć wysiłki producentów, którzy rzetelnie spełniają rygorystyczne wymogi dotyczące ograniczenia niskiej emisji oraz warunki zawarte w regulaminie programu Czyste*

Powietrze – ostrzega Janusz Starościk, prezes zarządu SPIUG.

DLACZEGO RUSZT „AWARYJNY” W URZĄDZENIACH OZE TO PROBLEM?

Wielu producentów kotłów na biomasę, zachęconych wynikami sprzedażowymi, na przykład celowo montuje w dodatkowej komorze spalania elementy konstrukcyjne (wypustki), które umożliwiają późniejszą instalację tzw. rusztu awaryjnego. W ten sposób w urządzeniu przystosowanym do spalania biomasy można również spalać paliwa, które nie mają nic wspólnego z OZE, w tym odpady i węgiel. Powoduje to jednak istotne zwiększenie emisji toksycznych pyłów i zanieczyszczeń, niwecząc cele programu Czyste Powietrze. Absurdem jest więc dofinansowywanie takich kotłów.

Dodatkowo w kwestii formalnej urządzenia te nie odpowiadają ani przepisom ekoprojektu (2015/1189), ani kryteriom taksonomii zrównoważonego finansowania UE, która jednoznacznie wskazuje, na jakie inwestycje można przeznaczyć publiczne środki. Zgodnie z generalną zasadą obowiązującą w polityce UE, finansowanie ze środków publicznych działań szkodzących środowisku jest wykluczone (tzw. zasada DNSH – Do No Significant Harm, czyli „nie czyni poważnych szkód”).

Jak podkreśla Paweł Lachman, prezes zarządu PORT PC – *Brak skutecznej weryfikacji urządzeń dopuszczonych do dofinansowań pod kątem zgodności z regulacjami UE, w tym dalsze utrzymywanie na liście ZUM kotłów, które tak naprawdę mogą pełnić funkcję kopciuchów, to ogromne ryzyko dla Polski. Konsekwencje mogą być błyskawiczne i dotkliwe zwłaszcza w sferze finansowej. Dodatkowo powinniśmy obawiać się szkód wizerunkowych,*

jeśli przekaz medialny „Polska finansuje spalanie śmieci za pieniądze UE” obiegnie Europę.

Wśród potencjalnych finansowych skutków obecnej sytuacji można wymienić:

- ryzyko utraty środków z Krajowego Planu Odbudowy, programu FEnIKS oraz Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji;
- ryzyko odmowy refinansowania programu Czyste Powietrze przez Europejski Bank Inwestycyjny lub konieczność zwrotu już przyznanych środków.

Utrata choćby części tych środków oznacza m.in. ponowne zablokowanie programu Czyste Powietrze.

Nie można też pominąć kwestii odpowiedzialności beneficjentów programu za użytkowanie kotłów biomasowych niezgodnie z przeznaczeniem, czyli do spalania innych paliw, istotnie zwiększających niską emisję zanieczyszczeń. Krzysztof Bolesta, wiceminister klimatu i środowiska, zapytany o to w niedawnym wywiadzie dla Dziennika Gazety Prawnej, bez zawahania stwierdził, że w razie wykrycia takich nieprawidłowości podczas kontroli inwestycji, beneficjenci będą musieli zwrócić dotację wraz z odsetkami. Czy zatem znów tylko oni poniosą konsekwencje systemowych zaniedbań?

CO POSTULUJE BRANŻA?

PORT PC, SPIUG i APPLiA w swoim liście do Ministerstwa Klimatu i Środowiska oraz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej zaapelowały o natychmiastowe usunięcie z listy ZUM wszystkich kotłów z techniczną możliwością montażu rusztu awaryjnego, a także tych, które nie są zarejestrowane w bazie EPREL (Europejski Rejestr Produktów ds. Etykietowania Energetycznego). Organizacje

oczekują przeprowadzenia rzetelnych kontroli zgodności deklaracji producentów ze stanem faktycznym. Zwracają również uwagę na szerszy kontekst tej sytuacji.

– *Niestety, od wielu miesięcy mamy do czynienia z nierównoprawnym traktowaniem technologii grzewczych dopuszczonych do udziału w Czystym Powietrze – mówi Wojciech Konecki, prezes zarządu APPLiA Polska. – Z jednej strony trwa nieustanne podbijanie wymogów dla pomp ciepła, co mocno utrudnia im dostęp do dofinansowań, a z drugiej jest zachowywana wyjątkowa tolerancja dla reszty urządzeń, nawet wobec ewidentnych naruszeń regulaminu. Efekt? Dofinansowania zostały zdominowane przez urządzenia mniej nowoczesne, o kilkukrotnie niższej efektywności energetycznej niż pompy ciepła. Jest to sprzeczne z kolejną generalną zasadą polityki unijnej: „efektywność energetyczna przede wszystkim”.*

Źródło: PORT PC, SPIUG, APPLiA Polska

Dane sprzedażowe z hurtowni instalacyjnych potwierdziły gigantyczną skalę problemu. Dlatego też organizacje zdecydowały o przygotowaniu oficjalnego pisma do Komisji Europejskiej oraz Europejskiego Banku Inwestycyjnego, zawierającego analizę naruszeń zgodności programu Czyste Powietrze z taksonomią zrównoważonego finansowania oraz zasadą DNSH („nie czyn poważnych szkód”). Pismo zostanie wysłane do KE i EBI w ciągu kilku najbliższych tygodni, o czym organizacje poinformowały MKiŚ oraz NFOŚiGW.

Co to jest tzw. ruszt awaryjny?

Metalowy element dodatkowo instalowany w kotle na biomasę, który po zamontowaniu i udrożnieniu dostępu pozwala spalać w kotle paliwa niededykowane do danego urządzenia: węgiel, drewno niskiej jakości lub odpady, co powoduje pozanormatywną niską emisję szkodliwych substancji do atmosfery.

Czy producenci zapewniają, że ich kotły nie mają technicznej możliwości montażu takich rusztów?

Tak, od kwietnia 2024 r. przy wpisie na listę ZUM składają takie deklaracje pod rygorem prawa. Problem w tym, że praktyka sprzedażowa pokazuje co innego – kotły bez możliwości montażu rusztu awaryjnego praktycznie zniknęły z ofert hurtowni i list zakupowych klientów. Warto tu odnieść się do rozporządzenia ministra przedsiębiorczości i technologii z dnia 21 lutego 2019 roku, po zmianach, § 2 punkt 2, którego treść brzmi następująco: „W kotłach z automatycznym sposobem zasilania paliwem stałym zakazuje się stosowania elementu konstrukcyjnego pozwalającego na ręczne zasilanie paliwem.” Dotyczy to wszystkich kotłów na paliwa stałe, nie tylko tych objętych dotacją w Czystym Powietrze.

Dlaczego tak się dzieje?

Bo w obecnym systemie kontrolnym nikt faktycznie nie sprawdza, czy deklaracje producentów kotłów na biomasę są prawdziwe, a w wielu modelach istnieje możliwość łatwego dołożenia rusztu po zakupie. Internetowy system zgłaszania nieprawidłowości w bazie ZUM nie działa, ponieważ ani użytkownicy końcowi, ani instalatorzy czy też producenci nie są zainteresowani stosowaniem w praktyce takiego ograniczenia w zakresie spalania odpadów lub taniego, niededykowanego paliwa.

Jakie są skutki dofinansowywania kotłów z wymiennym rusztem?

Zanieczyszczenie powietrza i smog mimo wielu miliardów wydanych na Czyste Powietrze, którego zasadniczym celem jest poprawa jakości powietrza przez ograniczenie niskiej emisji. Mamy więc marnotrawstwo środków publicznych i jednocześnie ryzyko utraty funduszy UE.

Co trzeba zrobić natychmiast?

Weryfikować kotły na etapie badań typu w laboratoriach pod kątem możliwości montażu rusztu. Wprowadzić kontrole urządzeń obecnych na rynku. Usunąć natychmiast z listy ZUM wszystkie modele kotłów, które mogą być wyposażone później w ruszt awaryjny.

PRZEJDŹ Pełna treść informacji i pismo do MKiŚ oraz NFOŚiGW

DOTACJA Z PROGRAMU CZYSTE POWIETRZE NA KOTŁY NA PELLET WYŁĄCZNIE BEZ RUSZTU AWARYJNEGO

NFOŚiGW w dniu 14.08 na swoim portalu zamieścił informację dotyczącą rusztów awaryjnych w kotłach na biomasę. Przypomina w niej, że warunki programu Czyste Powietrze nie dopuszczają możliwości instalacji kotłów na pellet wyposażonych w ruszt awaryjny lub przedpalenisko ani urządzeń z możliwością ich montażu. Jeśli beneficjent lub wykonawca samodzielnie przerobi kocioł na biomasę, np. dodając ruszt lub przedpalenisko, łamie zasady programu i umowy, co wiąże się z koniecznością zwrotu dotacji z odsetkami. Analiza dokumentacji, wpis na listę zielonych urządzeń i materiałów (ZUM) i kontrole terenowe mają wykluczać sytuacje, w których urządzenie finansowane ze środków publicznych mogłoby być użytkowane w sposób niezgodny z założeniami programu i wymaganiami ochrony powietrza.

NFOŚiGW przypomina, że regulamin programu Czyste Powietrze już od maja 2020 roku wprost zabrania instalowania rusztów awaryjnych w kotłach na pellet. Jest to jedno z podstawowych kryteriów programu Czyste Powietrze. Dodatkowo wprowadzono obowiązek potwierdzenia przez wykonawcę i beneficjenta w protokole odbioru, że zamontowany kocioł nie ma rusztu awaryjnego lub przedpaleniska. Wzmocnieniem tych działań jest także zmiana regulaminu Listy ZUM, obowiązująca od 29 kwietnia 2025 r., wprowadzająca wymóg składania przez producentów oświadczeń potwierdzających, że konstrukcja kotła nie umożliwia montażu rusztu awaryjnego lub przedpaleniska. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) prowadzi na bieżąco

działania ograniczające ryzyko instalowania kotłów niespełniających wymagań. Obejmują one:

- szczegółową analizę przez WFOŚiGW dokumentacji technicznej kotłów zgłaszanych do dofinansowania w programie przed uzyskaniem pozytywnej weryfikacji wniosku o płatność,
 - weryfikację zgodności urządzeń z wymaganiami na etapie wpisu na listę zielonych urządzeń i materiałów (ZUM) – zmiana regulaminu listy ZUM obowiązująca od 29 kwietnia 2025 r., wprowadziła wymóg składania przez producentów oświadczeń potwierdzających, że konstrukcja kotła nie umożliwia montażu rusztu awaryjnego lub przedpaleniska,
 - bieżące kontrole u beneficjentów obejmujące m.in. potwierdzenie, że zamontowane urządzenia nie posiadają rusztu awaryjnego ani możliwości jego instalacji – w przypadku ujawnienia montażu rusztu w dofinansowanym kotle, beneficjentowi grozi ryzyko zwrotu dotacji wraz z odsetkami,
 - w protokole odbioru prac wykonawcy w ramach programu Czyste Powietrze, podpisywanym po zakończeniu realizacji zadania przez wykonawcę, wymagane jest potwierdzenie przez wykonawcę oraz beneficjenta, że zamontowany kocioł na biomasę nie ma rusztu awaryjnego lub przedpaleniska.
- Ponadto, do prowadzącego listę ZUM (IOŚ-PIB) można zgłaszać informacje o podejrzeniu niespełnienia przez urządzenie przyjęte na listę ZUM wymagań określonych w obowiązujących przepisach prawa, regulaminie lub warunkach programu Czyste Powietrze. Zgłoszenia mogą być kierowane pisemnie, na adres e-mail: pomoc@lista-zum.ios.edu.pl lub przez formularz zgłoszeniowy dostępny na stronie internetowej <https://lista-zum.ios.edu.pl>. IOŚ-PIB po weryfikacji zgłoszenia może usunąć urządzenie z listy ZUM, co oznacza brak możliwości finansowania go z programu Czyste Powietrze.

CZASOWE ZAWIESZENIE WYBRANYCH KOTŁÓW NA PELLET NA LIŚCIE ZUM

Ministerstwo Klimatu i Środowiska informuje, że w związku z podejrzeniami naruszeń, dotyczącymi braku zgodności z wymogami regulaminu programu Czyste Powietrze, czasowo zawieszono wybrane kotły na pellet znajdujące się na Liście Zielonych Urządzeń i Materiałów (lista ZUM). Decyzja o czasowym zawieszeniu została podjęta przez Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy (IOŚ-PIB) we współpracy z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, na podstawie publicznie zgłaszanych podejrzeń, że wybrane kotły na pellet mogą umożliwiać instalację niedozwolonego elementu jakim jest ruszt awaryjny. Stanowi to naruszenie zasad programu Czyste Powietrze oraz regulaminu listy ZUM. Zawieszenie dotyczy 31 pozycji na liście ZUM na 2561 kotłów, na których możliwe jest otrzymanie dofinansowania z NFOŚiGW.

20 sierpnia 2025 r. Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy (IOŚ-PIB) odwiesił 10 z 31 zawieszonych kotłów na pellet po przedstawieniu wymaganych wyjaśnień. Obecnie na Liście ZUM pozostaje zawieszonych 21 urządzeń – do czasu wyjaśnienia sprawy.

Producenci mają możliwość złożenia uzupełnionej dokumentacji oraz przedstawienia dodatkowych wyjaśnień w celu przywrócenia urządzeń na listę. Proces ten odbywa się zgodnie z zasadami transparentności i równego traktowania wszystkich podmiotów. Lista ZUM jest kluczowym narzędziem wspierającym realizację programu Czyste Powietrze i będzie na bieżąco aktualizowana w oparciu o wyniki weryfikacji technicznej i środowiskowej.

Zmiany regulaminu listy ZUM wprowadzone od 29 kwietnia 2025 r. wprowadziły obowiązek

pisemnego oświadczenia producenta, że kocioł nie ma możliwości montażu rusztu awaryjnego. Spalanie, nieprzeznaczonych paliw w kotle na pellet przy użyciu rusztu awaryjnego, zmienia parametry procesu, powodując wysokie emisje pyłów i zanieczyszczeń, co niweczy cele ekologiczne programu. Dodatkowo takie rozwiązanie wprowadza konsumentów w błąd, gdyż kotły sprzedawane jako ekologiczne mogą w rzeczywistości działać jak tradycyjne „kopciuchy”, co jest niezgodne z ideą transformacji energetycznej.

W ramach najbliższej aktualizacji regulaminu listy ZUM wprowadzone zostaną również dodatkowe mechanizmy zabezpieczające przed wpisywaniem urządzeń, które nie spełniają wymogów programu Czyste Powietrze. Brak możliwości instalacji rusztu awaryjnego będzie musiał być potwierdzony przez niezależne laboratorium akredytowane do badań kotłów.

Natomiast w przypadku poświadczenia nieprawdziwych informacji przez producenta urządzenia wpisywanego na listę ZUM, wszystkie urządzenia tego producenta będą podlegały wykluczeniu z listy na okres co najmniej 2 lat.

Źródło: Program Czyste Powietrze
Pełna treść informacji: [kliknij](#)

